

HANS BRAMER, JERUSALIM

OČI MALE MIRJAM

Sunce je već bilo zašlo kad je vjetar počeo da fijuče u mladoj šumi. Još uvijek ga je dim ujedao za oči. U daljini, tamo negdje u dnu nepreglednog polja gorio je logor obasjan i ustreptao, u kome je bio u stražarskoj službi, a iz kojega je pobjegao na nekoliko sati prije nego što su počele da pristižu prethodnice Crvene armije. Prvi put — nakon nekoliko sati — sjeo je tog dana u vlažnu travu. U njegovoj glavi tkaju crne, ali žive misli. Bilo je skrajnje vrijeme da je odanle nestao. Ni sam više nije znao kako je mogao tamo da izdrži toliko vremena. Nije mu se dalo da računa, da li je to bilo dvije ili tri godine što je živio tu među zatočenicima u toj velikoj krletki sa mnogo pregrada. Kako je uopće i dospio u logor? Uspjelo mu je da se izvuče iz borbene jedinice. Kad mu je neprijateljski metak već prvih dana rata okrznuo desnu šaku simulirao je bolove, iako mu se pričinjalo da mu je ruka poslije toga postala još snažnija. Dodijeljen je stražarskoj četi u logor.

Sav kraj oko njega kao da se pretvorio u kolebljivo i nevjerno more. Biće tu teško i zamorno isplivati do obale. Kao polip poslije minulih potjera sav je ušao u se. Zatvorio je oči. Postepeno je popuštala grčevita napetost njegovih mišića i u njemu je samo još drhtalo kao opuštена čelična žica sjećanje na nešto neizvjesno što mu nije dalo da predahne ni na toj oazi u bezimenoj pustinji u kojoj se nenadano našao. Sav krut, spuštene glave, bilo mu je kao da prelazi nijemi prostor, koji nije mogao da sagleda.

Svuda naokolo ležale su ljudske lubanje. U gomilama manjim i većim i to sve do zelenih padina, koje je oko tek moglo da nasluti. I te lubanje počele su da pucketaju baš onako kao kad je kao dijete čekićem udarao po orasima. Zašto je pobjegao iz logora? Kao da ga je neko nepoznato zlo potjeralo ovamo da u munjevitim vizijama proživi sve ono, što je mjesecima i godinama gledao. Sve je to sada jurilo kroz njega na neki drugi način. Kao da se otopilo pa ispunjava zahuktali krvotok.

Neke lubanje pucale su baš kao i lubenice, kad ih je vješta ruka polovila oštrim nožem. Najveći dio, međutim, pucketao je nježno, tankim i tihim zvukom. Bile su to sitne, dječije lubanje. Bio je to zvuk poput srebra, lagan poput morske pjene, poput ustalasanog dima u vlažna predvečerja. Neke opet kao da su zabrenčale poput muklog zvona kad se stalo na njih, a neke opet bile su mekane i vlažne, da su se lijepile o cipele, a još više o čizme. Trgnuo se kao probuđen kad je vidio da su mu se noge zavukle u lubanje i da korača kao da mu se stopala nalaze u nekoj tvrdoj ljusci. Zaustavio se pred jednom dječjom lubanjom, koja je bila gotovo okrugla, kao staklene kugle po raskošnim vrtovima. Osjetio je kao da mu je neki tupi osmjeh preletio preko usana. Tu treba biti naročito oprezan. Zar nije to bila lubanja poput one s kojom se prije nekoliko dana igrao kao sa nogometnom loptom dok nije stao na nju. A mozak je tek onda u tankom mlazu štrcao poput sitnog vodoskoka. Ova tu, međutim, već se bila sasušila. Kad je stao na nju prsila je poput tikve, kao što je bila ona koju mu je vezala majka na obali potoka, kad je počeo da uči plivati.

Koliko ima što mu je svaka ruka grčevito stiskala dječji vrtić tako da je iz ustiju izletio mali, tamnocrveni jezik kao u gume ne lutke. Bilo je hladno i pusto u sumračnoj prostoriji. Gledao je u sitna zgrčena lica dječaka i djevojčice, dok nije počeo da tucka glavu o glavu. Iz početka jedva su se i doticale. Poslije su sudari postajali sve žešći. Jedan, dva, tri. I opet jedan, dva, tri. Krvi nikad nije bilo mnogo. Više sukrvice izmiješane sitnim, oštrim čeonim kostima. Sve ga je to opijalo više nego teško crno vino. Nije mu mutilo pamet, nego mu je razapinjalo grudi, podizalo ga, da bi najradije riknuo poput lava.

Nije ni primjetio da je onaj mali obasjani predio u daljini ugasnuo i da je počeo da se hvata uskog seoskog puteljka, koji se počeo da spušta niz strmi obronak. Na nekoliko metara pred njim ukazala se željeznička pruga. Ponovno je sjeo u travu. Vazduh je postao svježiji, misli bistrije. Sve ono što se desilo u logoru prosto samo još treperi i teče kao voda na suncu. Više ne zasjenjuje oči i ne vara pamet.

Na priličnoj udaljenosti pruga je nestajala u jednom oštrom zavoju iza visokog nasipa. Kao nikad do tada u životu, obuzeo ga je neki čudan osjećaj. Mutan i nejasan. Oborio je oči zemlji. Kao da je u dnu duše osjetio nadmenost te proljetne noći, kao davno nekad u rano djetinje doba. Neko opojno nasilje počelo je da ga potčinjava sebi i da mijenja odnose koji su ga do sada okruživali.

Iz daleka se javljala neka prigušena tutnjava. Napregao je uši. Oči su mu se pretvorile u dvije sitne crvene tačke. Usko čelo stislo se još više. Nije li tim čudnim osmjehom još sinoć podmitio malu Mirjam, najljepše jevrejsko dijete u logoru, kad ju je pozvao da pođe s njim da potraže majku.

Šta se ono sve desilo, prije nego što je ta divna dječja glavica prsila o beton? Ma kaliko izgledalo nevjerovatno i nemoguće, još

nijedan pogled nije mu se urezao u dušu tako kao pogled tog para crnih, krupnih djetinjih očiju. Te oči nisu ni trepnule. Nije se pojavila suza, koja bi im pomračila sjaj. Bile su duboke kao nebeska prostranstva puna zatalasanog prezira i sanjive sreće. Smrt tog djeteta izgledala mu je svečanija, uzbudljivija nego obično.

Dok je šum jurećeg vlaka postajao sve jači, njegov se pogled slijepio sa prugom, u koju je buljio sanjiv i odsutan. A kad je sjevnulo i zagrmilo tamo pred okukom, i kad je ugledao dva velika svjetla lokomotive, došao je sebi. I ta dva svjetla promatrala su ga jezivo svečano, pogledom punim lelujavog prezira. Zar se nije baš takav pogled krio i u dubini očiju male Mirjam?

Dječaćki nestašno požalio je tog trenutka, što nije imao puške da gađa u ta svjetla. Ali u isti mah nešto ga je podiglo sa ovog sjeđišta, učinivši ga laganim i pokretnim. Prativši pogledom ta dva krupna svjetla, sve kao da je mijenjalo svoj oštri oblik i podvrgavalo osjećaju, koji do tada nije poznavao, a koji je u njemu treperio i poigravao kao sinoć kad je na bijelom zidu gledao u slijepjeni pramen kose male Mirjam.

Buljio je u svjetla, koja su postajala sve veća. Neke vijugave konture sa dna vidika mijesale su se sa rasplinutom linijom pruge. Velika čelična ptica klizila je prema njemu raširenih krila i otvorenih očiju. Možda je sinoć baš u isto to doba i mala Jevrejka tako klizila širom otvorenih očiju ka prostoru koji je vezivao i izjednačavao sve i kad mu je od krupnih trepavica izgledalo kao da joj u očima lebdi osmejak dječjeg prezira, koji ga i sada prati u svim njegovim postupcima. Nešto na dnu duše poziva ga i goni da priđe pruži. Pramenovi svjetlosti dotiču ga kao pokretne stepenice, po kojima bi se lako mogao da spusti. Što bliže, to lakše će da stigne do dna odakle je dopirala huka kotača. Tu je izvirala ona moćna struja, koja ga je vukla da skoči u onaj tamni svijet, koji ga je već odavna privlačio, dok su ga oči djeteta pekle i bole kao dva ognjena šiljka, dvije upaljene žeravke.

U nekoliko trenutaka prošao je u mislima sve što je posljednjih dana proživio. A onda je odmjerio skok na koji se spremio. Bio je načisto sam sa sobom.

Jedan, dva, tri, baš kao da se poigravao sitnim dječjim glavicama, koje su pucketale kao sada šljunak pod teretom vlaka, koji je nailazio.

Jedan, dva, tri. Dva svijetla kao žuta bujica stvorila su se pred njim. Osjetio je kako mu srce sve jače bije, kad je kao sa zanjihanog mosta sav ispunjen nekim grčevitim krikom skočio na prugu. Nešto ga je diglo i ponijelo u strijelovitom naletu, da ga odmah zatim spusti u dubinu, sve dublje i dublje, kao pahuljicu bez težine.